

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Дияна Димитрова Янкова, д.н.
департамент “Чужди езици и култури”, Нов български университет,
София

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност професор, по професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието (Управление на висшето образование), обявен в ДВ бр. 44/19.05.2023 г. за нуждите на департамент „Чужди езици и култури“ - НБУ, с кандидат доц. д-р Елена Атанасова Благоева

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

1. От приложените документи на кандидата се вижда, че доц. д-р Елена Благоева изпълнява и превишава минималните национални изисквания към научната, преподавателската и/или художественотворческата или спортната дейност за Област на висшето образование 1. Педагогически науки, ПН 1.1 Теория и управление на образованието (Управление на висшето образование), определени от чл. 2б от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал. 1 ППЗРАСРБ, както и изискванията от Наредба за развитието на академичния състав на НБУ и Приложение 2 (Минимални национални изисквания и изисквания на НБУ).

2. Представяне на кандидата

Единствен кандидат в конкурса е доц. д-р Елена Благоева. В периода 2003-2006 година тя е свободен докторант в НБУ с научен ръководител проф. д-р Н. Йорданов. Дисертацията ѝ на тема: „Културната политика на ЕС и културните аспекти в общите политики“ е защитена през 2007 г. пред ВАК - Специализиран научен съвет по социология, антропология и науки за културата. (Дипломата се присъжда през 2009 г.). Има магистърска степен по „Европейска интеграция“ от НБУ (2000) и магистърска степен по режисура от НАТФИЗ (1990), както и множество международни специализации по управление в образованието и културата, между които международна следдипломна квалификация по управление на проекти в образованието, набиране на средства и ПР умения - Университет Остин САЩ и Институт Отворено общество, Будапеща; “Академична администрация – структура, визия, финанси и маркетинг, ИТ, международни проекти” - Университет на Съри, Великобритания; специализация по европейска интеграция (Политиките на ЕО в областта на културата и образованието) -

College of Europe, Брюж, Белгия и др.

Професионалното ѝ развитие започва през 1993-1995 г. като изпълнителен директор на фондация „Концепции-България“, която се занимава с културни и образователни инициативи и проекти. През 1995 г. започва работа в НБУ като директор на Магистърски факултет. През 1997 г. е назначена за директор на Международен отдел до 2012 г. През периода 2000-2002 е директор на Централната университетска администрация, като паралелно продължава да менажира и международния отдел. Започва да преподава като хоноруван преподавател в Нов български университет от 2009 г. През 2012 г. е назначена за асистент, а през 2013 г., след издържан конкурс, е назначена за „главен асистент“. През 2020 г. е избрана за доцент в Нов български университет и преподава в БП „Администрация и управление“, БП „Маркетинг“, МП „Артмениджмънт“, МП „Управление на проекти по фондове и програми на ЕС“ и МП „Публичен мениджмънт“ в редовна форма на обучение. От 2021 г. преподава и в БП НУПЧЕ и МП „Лидерство и мениджмънт в образованието“.

За периода 1997-2012 е представител на НБУ в национални и европейски институции, занимаващи се с реформите и стратегиите за развитие на образованието - ЕАИЕ, ЕАСЕА, МОН, Съвета на координаторите по ЕРАЗЪМ и др.

Елена Благоева има и активно участие извън НБУ в сферата на образованието и културата. Автор и мениджър е на над 30 проекта, свързани с културата и образованието, финансирани от програми на ЕС, МОН, ФМ на ЕИП, Министерството на младежта и спорта, фондации. В периода 2009-2013 е била експерт към Европейската комисия за оценка и подбор на международни проекти за многонационално сътрудничество между държави-членки и трети страни във висшето образование. Работила е като експерт към МРРБ и МТСП по проекти за социално включване и професионално образование. Член е на УС на Център LACTEA (Local Administrators' Continuing Training in European Affairs) и на УС на Фондация „Концепции-България“. Членува и в Българската асоциация по европейска интеграция.

Участвала е с доклади и като модератор в редица международни академични форуми - Международна кръгла маса „Образованието „Втори шанс““ 2022; STEMEDU-научна конференция с международно участие, Велико Търново 2021, International Conference on Computer Systems and Technologies '20: Educational Aspects of Computer Systems and Technologies, Русе 2020; Семинар на ЕУА - „COVID-19: Emerging lessons in crisis response and management“2020; Семинар на ЕАИЕ - "Engaging academic staff in internationalisation"2020; Годишна конференция на Marie Curie Alumni Assosiation-презентация за възможности за включване на арт методи в образованието при разработване на проекти по програма Horizon2020 ("Cyber-physical systems for rehabilitation in education") 2019 и др.

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

1. Оценка на монографичния труд, творчески изяви или други публикации, съответстващи по обем и цялостност на монографичен труд, включваща оценка на научните и научно-приложните приноси на автора.

В настоящия конкурс доц. д-р Благоева участва с научна продукция включваща общо 15 публикации, в т.ч. една основна монография („Образованието и дигиталният преход в Европа – политики и нагласи“), книга, публикувана на базата на защитен дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор“ („Европейското измерение в образованието и културата – политики и управление“), две глави в колективна монография на английски език, две студии и девет статии в научни списания и в сборници, като пет от тях са публикувани в издания, индексирани в световни бази данни (Web of Science и SCOPUS). Смятам, че представената научна продукция е достатъчна за участие в обявения конкурс и отговаря на професионалното направление и научната специалност, в която е обявен.

Представената основна монография за настоящия конкурс е „Образованието и дигиталният преход в Европа – политики и нагласи“. Досега няма подобно изследване, което да обхваща цялостно тенденциите на развитие в образователните политики на европейско и национално ниво в светлината на дигиталните промени и поредицата от кризи в последните години. В структурата на монографията е съчетан преглед и анализ на цялостния контекст на образователната среда и политики с постепенно насочване на фокуса към висшето образование и промените, наложени и налагащи се от дигиталния преход. В това се изразява и един от най-сериозните приноси на авторката, тъй като тя не се е ограничила в отделни аспекти на темата, а разгръща анализа си в широк диапазон, както от европейска и национална гледна точка, така и по отношение на всички образователни етапи. Така се изгражда обща картина на процесите и мерките, по която може да се проследи адекватността и приемствеността на политиките (включително и в България) от едно образователно ниво в друго до висшето образование. Въпреки широкия обхват, структурата е ясна и логична. В труда се съдържат множество емпирични факти, данни и информация, без които подобен род изследвания са невъзможни. Информацията не е използвана самоцелно, а логически е втъкана в хода на изложението. Огромният емпиричен материал е добре прецизиран и умерено дозиран, с добър баланс между цялостната теоретична рамка на разглежданата проблематика и богатия илюстративно-емпиричен материал, изложен в подкрепа на извършения анализ. Това е сериозно достойнство на изследването, което говори за отлично теоретично умение да се борави с безбрежна цифрова и теоретична информация, без това да натоварва анализа и изложението на материала. Библиографските позоваванията са 151, от които 124 на английски език и включват книги, статии, официални документи на европейски и български институции.

Бих искала да отбележа и още нещо, което прави отлично впечатление: добрият научен стил, елегантния и разбираем език на монографията, вмъкнатите моменти с емоционална окраска. Това прави текста четим, въпреки големият обем на информацията и множеството нормативни и други документи.

В Първа и Втора глава са разгледани и анализирани актуални документи на институциите на ЕС в областта на образованието, които са послужили като рамка за разработването на стратегии и планове на национално ниво. Едната е посветена на Европейското пространство за образование, а другата – на Европейското пространство за висше образование. Анализирани са ефектите от предходни действия и влиянието на пандемичната криза върху образователните институции, включително и в България. Трета глава свързва предходните две с авторското проучване на студентските нагласи в Четвърта глава. Представени са тенденциите за въвеждане на дигитализацията в образованието, като анализът е по посока на положителни и отрицателни последици, подготвеност на обучители и обучаеми, качество на инфраструктурата и оборудването и адекватност на мерките и формите, които държавата или отделните институции прилагат в отговор на потребностите и очакванията на новите поколения ученици и студенти. В трите глави е обърнато специално внимание на висшето образование, в светлината на повишените изисквания за конкурентоспособност и адекватност както към социалната му роля, така и към пазара на труда. Към това следва да се добави и критичният анализ на документите, който авторката прави във всяка глава, без да се спестява неприятни факти, пропуски или слабости. Авторската позиция е силно изразена по голяма част от разглежданите проблеми.

Трите глави изясняват и контекста, в който се анализират и се оценяват резултатите от авторското национално проучване в Четвърта глава. То е осъществено сред 1004 студенти от 45 висши училища и изследва техните нагласи към онлайн обучението. Проучването представлява представителна извадка, направени са всички статистически проверки за надеждност и валидност. Методологията на проучването е прецизна и съчетава количествени и качествени методи. Конструктът на изследването адаптира Модела на Розенберг за нагласите, а при анализа допълнително са използвани елементи на интерпретативния подход – наблюдение и фокус групи. Инструментът, с който се събират емпиричните данни за нагласите на студентите съдържа 32 въпроса (5 демографски, 1 NPS за обща нагласа към онлайн обучението и 26 свързани с отношението на студентите към различни аспекти на онлайн обучението). Анализът е факторен, така че въпросите са групирани в пет фактора: Подкрепа, Удобство, Трудности, Комуникации и Технологии. Резултатите са представени по 14 критерия, придружени с таблици и графики за нагледност. Силно впечатление прави задълбочения и подробен анализ, който не е просто линеен по факторите, а търси корелации между

групите, факторите и отделните въпроси. Изводите и препоръките са аргументирани с представените данни от резултатите.

Направени са 26 предложения-препоръки, които са достоен завършек на това теоретично изследване с отличителен практико-приложен характер за българската образователна действителност. Голяма част от тях са оригинални и новаторски за практиката в университетите. Характерно за този приносен момент е: А) извлечените резултати от националното проучване на студентските нагласи в Четвърта глава формират конкретни препоръки директно в полза на университетите за конкретни решения за формите на обучение, съотношенията между тях, необходимите данни от обратната връзка и др.; Б) на базата на анализа и изводите, в края на монографията са направени препоръки в няколко направления - към вземащите решения на национално ниво, към ръководствата на образователните институции и (не на последно място) към целевата група на учителите, преподавателите и студентите.

Смятам, че настоящият труд представлява мащабно проучване в сферата на управление на образованието, изследвано от различни гледни точки. Според мен, това е първият опит за задълбочено, подредено и критично изложение на цялата гама нормативни документи (регламенти, закони, наредби, и др.), както и резолюции, насоки и препоръки, с които панорамно се представя посоката, в която се развива образованието в Европа и България, както и обществените изисквания към него в светлината на един от най-значителните преходи – дигиталният. Комплексността на изследването се усложнява от отчитането на влиянието на пандемичната криза и съчетаването на документалния анализ и изводи с непосредствената обратна връзка. Смятам, че авторката се е справила успешно и съм дълбоко убедена, че изследването ще предизвика интерес не само сред образователните среди (особено академичните), сред експерти, професионалисти и политици, но и сред студенти и преподаватели. Монографията може да се използва като референция при актуализация на национални мерки, при анализ на институционални политики, както и за работа със студенти от различни професионални направления – управление на образованието, информатика, педагогика, публична администрация.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации (творчески изяви), направени след назначаването на академичната длъжност „доцент“.

В книгата *„Европейското измерение в образованието и културата – политики и управлени“* е направен систематичен анализ на политиките, на стратегиите и на инструментите в областта на политиката на ЕС в областта на образованието и културата, валидни до 2020 г. Прави впечатление умелата структура на анализа – във взаимовръзка са разгледани политики (със слабости и силни страни), които водят до стратегии; до колко стратегиите отразяват съответната политика и как адекватността/ неадекватността

на стратегията се отразява на качеството на инструментите и оттам на процесите на управление и администриране. Направен е сравнителен анализ на множеството ревизии на определени стратегии и са изведени всъщност нереализираните цели, въпреки, че това никъде не се споменава в официалните документи. Видяна е настойчивостта на ЕС в определени посоки, което авторката извлича като неизбежни посоки/тенденции, за реализирането на които ЕС ще прилага цялото си влияние, въпреки съпротивата на държавите-членки или на националните институции. Това прави изводите за успехи, неуспехи или пропуски ясни и аргументирани. Книгата е написана преди конкурса за „доцент“, но не е включена в наукометричните показатели в НАЦИД, което дава възможност да се представи в настоящия конкурс.

В двете глави в международната колективна монография *„Strengthening Second Chance Networks in Europe“* се изследва проблемът с отпадането от училище в европейските страни и добрите практики в Европа. Изоставането на България в тази област прави изследването полезно, както за вземащите решения в България, така и за учителите и медиаторите в българските училища. Темата за приобщаващото образование и свързването му с новите технологии е засегната още в *„Robotic Technology for Inclusive Education: A Cyber-Physical System Approach to Pedagogical Rehabilitation“* и *„Когнитивни аспекти на киберфизичните системи за педагогическа рехабилитация: към подход “НТИИМ” в приобщаващото образование“*.

С конкретни аспекти от развитието на образованието и науката се занимават няколко статии – *„Modernisation of Higher Education – Willful Action or Wishful Thinking? The Case of Bulgaria“*; *„Възможности и предизвикателства пред финансирането на качествена наука в ЕС. Ролята на Европейския научноизследователски съвет и участието на България“*; *„Новите предизвикателства и новите мерки за качествено образование в Европа – къде се намира България“*; *„Образованието – Мощен фактор за интеграцията на мигрантите в Европа“*. Задълбочено са анализирани конкретните ситуации, възможностите, които ЕС дава и степента/успехите/пропуските, до която България успява да се възползва, за да развие науката и образованието, както и да предприеме адекватни мерки за интеграцията на мигрантите, свързани с тяхното образование и подготовка за адекватно участие в пазара на труда, вместо да се формират нагласи за заплахата и ненужност.

В няколко статии се разглеждат интеркултурните умения и компетенции като важен фактор за промяна на възприетите стереотипи, за повишаване на конкурентоспособността и развитие на интернационализацията в университетите – *„Оценяването на интеркултурната компетентност – инструмент за повишаване на конкурентоспособността и самопознанието“*; *„Стратегически предизвикателства пред интернационализацията във висшето образование в условията на криза и Анализ на “комуникативното действие” на Хабермас по отношение на формирането на културни политики“*.

Не на последно място е темата за образованието по време на кризите от последните години, която доц. Благоева проследява и изследва в детайли. За това свидетелстват студиите „Как управляваме непознатото – новите уроци за университетите“, „Какво след Ковид в образователния процес?“ и (последната от 2023 г.) „Скок в дигиталното – За или Против или Доколко? Национално проучване на студентските нагласи“.

В заключение може да се каже, че доц. д-р Благоева демонстрира сериозни интереси в областта на специализацията си, впечатляващи публикации в авторитетни списания, богата биография като преподавател и експерт. Давам положителна оценка за нейните научно-приложни приноси, свързани с управление на образованието с акцент върху ВО, национални и европейски политики в областта на образованието, управление на образователни проекти.

3. Цитирание от други автори.

За цитиранията при конкурс за „професор“ се изискват 200 т., като доц. Благоева има 301 т. Нейните трудове са цитирани 10 пъти в издания реферирани и индексирани в световно известни бази (SCOPUS, Web of Science); 14 цитата в монографии или колективни томове с научно рецензиране; 1 цитат в нереферирани списания с научно рецензиране.

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката.

По отношение на ръководство и участие в проекти, доц. Благоева демонстрира впечатляващ опит – 295 т. от 100 изисквани. Само за периода 2018/19–2022 г. тя ръководи 4 международни научни/ образователни проекта и 2 национални. Като академично лице и експерт участва в 1 международен и 3 национални проекта. Международните проекти са финансирани от Европейската комисия, Изпълнителната агенция ЕС за научни изследвания и Финансовия механизъм на ЕИП. В една част от тях са привлечени студенти и младежи. Резултатите от проектите, както от гледна точка на управление, така и като крайни постижения, са положително приети и оценени, което свидетелства за отличен професионализъм и експертност.

III. Учебна и преподавателска дейност

Доц. Благоева е ръководител на работната група за разработка на професионално направление 1.1. и МП „Лидерство и мениджмънт в образованието“ и 1.2. „Педагогика“, с което се създава и развива нов научен колектив в НБУ в областта на педагогическите науки. Разработила е или участвала в разработването на 5 учебни програми - международни съвместни магистърски програми „Бизнес комуникации“ ДО, „Международни комуникации“ и „Управление на туризма“, МП „Лидерство и мениджмънт в образованието“ и БП „Начална училищна педагогика и чужд език“. През 2020 г. доц. Благоева разработва примерен Модул за специализация „Учител“, според Заповед на Ректора (З-РК-220/15.07.2019). От 2022 г. е обявена възможност за обучение

на департаментите, които желаят да разработят такава специализация към програмите си.

През годините е разработила 25 аудиторни и 11 извънаудиторни курса, между които Образователни политики в ЕС-Сравнителен анализ; Софтуер на ума - интеркултурни аспекти в образованието, Проектно мислене и управление на образователни проекти, Етика, Политики на ЕС в областта на образованието и културата и др. Всичките й курсове са разработени и в електронния обучителен модул "MOODLE – НБУ"; работила е с чуждестранни и Еразъм-студенти; средната оценка на студентите за последните 10 семестъра (5 години) е отл. 4.65 (макс. 5.00)

IV. Административна и обществена дейност

Доц. Благоева има активна административна и обществена дейност като ръководител на Секция „Педагогика“ към департамент „Чужди езици и култури“ (от 2022 г.), директор на програмен съвет „Педагогика“ (2020-22), директор на програмен съвет - департамент „Публична администрация“ (2015-16), програмен директор (2012-13), член на Академичен съвет (2000-2006), член на Ректорски съвет (2000-2002). Участвала е в Комисията за стратегическо развитие на НБУ, Комисията по програма Еразъм, Комисията за признаване на степени, периоди на обучение и професионални квалификации, придобити в чужбина и др.

V. Лични впечатления от кандидата (ако има такива)

Познавам доц. Елена Благоева от много години и личните ми впечатления са за добронамерен и позитивен колега, който умее да работи в екип, с внимание вника във всеки казус, независимо дали е на студент или преподавател, и намира начини да помогне. Познавам отблизо работата ѝ на учен и научното ѝ развитие и високо оценявам нейните сериозни академични интереси и научни постижения.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Научните публикации показват последователност и системност в областите, в които работи доц. Благоева. Научните ѝ приноси се открояват в анализа на политиките и тенденциите в управлението на образованието в България и Европа, както и в актуалното и своевременно проследяване на тенденции и промени на международно ниво в конкретни аспекти на образованието и анализа на тяхната проекция и влияние върху образованието в България. Оценявам високо научния и творчески принос на Елена Благоева, както и нейната преподавателската и административната работата. Тя работи активно и креативно в университета с безспорен потенциал, който си струва да бъде използван.

Заклучение

На основание на посочените достижения на доц. д-р Елена Благоева категорично заявявам моята положителна оценка на цялостната ѝ академична и изследователска дейност и препоръчвам на уважаемия Академичен съвет да бъде избрана за „професор“, в професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ (Управление на висшето образование).

Дата: 01.08.2023

Подпис